

Ο πόνο της φυγής (**Mal du départ**), η βαθιά επιθυμία και ανάγκη του ποιητικού υποκειμένου να ταξιδέψει σε μακρινά μέρη και να ζήσει μια ζωή γεμάτη περιπέτειες, απαλλαγμένη από τη ρουτίνα, συνιστά τη κεντρική θεματική του ποιήματος.

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων,
και θα πεθάνω μια βραδιά σαν όλες τις βραδιές,
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων.

Σε πρώτο πρόσωπο το ποιητικό υποκείμενο προδικάζει πως θα περάσει τη ζωή του με ανεκπλήρωτη την επιθυμία του να κάνει μακρινά ταξίδια και να γνωρίσει τις ανοιχτές θάλασσες. Θα μείνει, έτσι, για πάντα ο άνθρωπος εκείνος που έχει αγαπήσει όσο κανείς τα θέλγητρα του ναυτικού βίου -ιδανικός-, χωρίς ποτέ να κατορθώσει να τα βιώσει στην πραγματικότητα -ανάξιος-, αφού δεν βρίσκει μέσα του το αναγκαίο σθένος για να ακολουθήσει το όνειρό του. Θεωρεί, κατ' επέκταση, πως αφού δεν θα έχει ποτέ ταξιδέψει -δεν θα έχει νιώσει την ευχαρίστηση του να επιτυγχάνεις κάτι το ουσιαστικό- ο θάνατός του θα αποτελέσει ένα απολύτως συνηθισμένο γεγονός, αφού θα είναι ο θάνατος ενός ανθρώπου που δεν έχει πετύχει τίποτε το ξεχωριστό στη ζωή του. Θα πεθάνει, λοιπόν, μια βραδιά «σαν όλες τις βραδιές», με την παρομοίωση να τονίζει την πεποίθησή του πως ό,τι τον περιμένει -αφού δεν ζει τις περιπέτειες των ταξιδιών- είναι μια απολύτως μονότονη ζωή.

Η αίσθηση του ποιητικού υποκειμένου πως εφόσον δεν ταξιδεύει, η ζωή του δεν μπορεί παρά να είναι τελματωμένη σε μια αδιέξοδη ρουτίνα, φανερώνει το με πόση ένταση επιθυμεί να γνωρίσει την εμπειρία των μακρινών και μακρόχρονων ταξιδιών και δικαιολογεί το πόσο οδυνηρός είναι για εκείνον ο συμβιβασμός με τη ζωή ενός «στεριανού».

Παρατηρούμε τη συχνή χρήση επιθέτων (ιδανικός, ανάξιος, μακρυσμένων, γαλάζιων, θολή) μέσω των οποίων ο ποιητής επιχειρεί να ενισχύσει το συναισθηματικό κλίμα του ποιήματος, παρουσιάζοντας με έμφαση κάθε μία από τις αντιθετικές καταστάσεις που βιώνει. Από τη μία υπάρχει η πραγματικότητα του συμβιβασμού που ζει κι από την άλλη υπάρχει ο εξιδανικευμένος κόσμος των μακρινών ταξιδιών. Προσέχουμε, επίσης, πως στο ποίημα υπάρχει ατελής πλεχτή ομοιοκαταληξία -ο δεύτερος στίχος ομοιοκαταληκτεί με τον τέταρτο- δηλωτική της πρόθεσης του ποιητή να απομακρυνθεί από το περιοριστικό πλαίσιο της παραδοσιακής ποίησης.

Για το Μαδράς τη Σιγγαπούρ, τ' Αλγέρι και το Σφαξ

θ' αναχωρούν σαν πάντοτε περήφανα τα πλοία,
κι εγώ, σκυφτός σ' ένα γραφείο με χάρτες ναυτικούς,
θα κάνω αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά βιβλία.

Το ποιητικό υποκείμενο εργάζεται ως λογιστής σ' ένα ναυτικό γραφείο -γεγονός που απηχεί ένα αυτοβιογραφικό στοιχείο του ποιητή, μιας κι ο ίδιος εργάστηκε για μικρό χρονικό διάστημα σε μια ανάλογη θέση. Εργάζεται εκεί «σκυφτός», κάνοντας αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά γραφεία, τη στιγμή που, όπως πάντα, θα συνεχίζουν να αναχωρούν «περήφανα» τα πλοία για διάφορους εξωτικούς και μαγευτικούς προορισμούς. Εμφανής εδώ η αντίθεση ανάμεσα στα περήφανα πλοία που κάνουν ακριβώς αυτό για το οποίο είναι προορισμένα και τον σκυφτό ήρωα, ο οποίος υποφέρει αφού έχει συμβιβαστεί μ' έναν τρόπο ζωής που δεν του ταιριάζει και τον καταπιέζει.

Ο ποιητής αναφέρει μια σειρά από λιμάνια τα οποία βρίσκονται στον Ινδικό ωκεανό και τη Μεσόγειο. Ειδικότερα πρόκειται για την Τσεννάι (Μαδράς), που βρίσκεται στην Ινδία και αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό λιμάνι της χώρας, τη Σιγκαπούρη, που είναι ένα μικρής έκτασης νησιωτικό κράτος, στη νότια πλευρά της χερσονήσου της Μαλαισίας, το Αλγέρι, που είναι η πρωτεύουσα της Αλγερίας και βρίσκεται σ' έναν κόλπο της Μεσογείου, και τη Σφαξ, που είναι πόλη και μεγάλο λιμάνι της Τυνησίας, η οποία συνορεύει με την Αλγερία.

Η επιλογή του ποιητικού υποκειμένου να εργαστεί σ' ένα ναυτικό γραφείο (με χάρτες ναυτικών), δικαιολογείται προφανώς από την αγάπη του για τη ναυτική ζωή, λειτουργεί, ωστόσο, επιβαρυντικά για την ψυχολογική του κατάσταση, εφόσον του δίνει καθημερινά αφορμές να σκέφτεται εκείνα που θα ήθελε να ζει, αλλά δεν μπορεί. Έτσι, αυτό που τον έλκει στη συγκεκριμένη δουλειά -η εγγύτητα με τον κόσμο των ναυτικών- τρέπεται την ίδια στιγμή και σε αιτία συνεχούς βασανισμού του, αφού δεν του δίνεται η ευκαιρία να απομακρύνει τη σκέψη του από τα ταξίδια.

Θα πάψω πια για μακρινά ταξίδια να μιλώ·

οι φίλοι θα νομίζουνε πως τα 'χω πια ξεχάσει,

κι η μάνα μου, χαρούμενη, θα λέει σ' όποιον ρωτά:

« Ήταν μια λόξα νεανική, μα τώρα έχει περάσει...»

Το ποιητικό υποκείμενο συνειδητοποιεί πως είναι πια καιρός να σταματήσει να μιλά για την αγάπη που έχει στα μακρινά ταξίδια, εφόσον είναι πλέον σαφές πως δεν είναι σε θέση να υλοποιήσει αυτό του το όνειρο. Πρόκειται για μια αναγκαία πράξη ωριμότητας, ώστε να μην εκτίθεται στον περίγυρό του με αναφορές σε κάτι που προφανώς δεν έχει την τόλμη να το πραγματοποιήσει. Θα δοθεί, κατ' αυτό τον τρόπο, στους ανθρώπους του περιβάλλοντός του το μήνυμα πως έχει χάσει πια το ενδιαφέρον του για ό,τι τόσο καιρό αποτελούσε βασική του επιδίωξη. Έτσι, οι φίλοι του θα πιστέψουν πως έχει πια ξεχάσει τα ταξίδια κι η μητέρα του θα αισθανθεί και πάλι χαρούμενη, καθώς θα θεωρήσει ότι αυτό που περισσότερο φοβόταν, το ενδεχόμενο, δηλαδή, να γίνει ο γιος της ναυτικός, δεν πρόκειται να συμβεί.

Η χαρά της μητέρας αποδίδεται emphatically με την παράθεση των λόγων της σε ευθύ λόγο, κάτι που υποδηλώνει πως η συνεχής της αγωνία κι η απροθυμία της να συναινέσει σε αυτή την επιλογή του γιου της, βάραιναν ιδιαίτερα στη συνείδησή του. Ο φόβος εκείνης υπονόμει

την αποφασιστικότητά του και τον αποθάρρυνε από το να τολμήσει την υλοποίηση αυτού του ονείρου που θα τον εξέθετε σε ποικίλους κινδύνους και ταλαιπωρίες.

Μα ο εαυτός μου μια βραδιά εμπρός μου θα υψωθεί
και λόγο, ως ένας δικαστής συγγνός, θα μου ζητήσει,
κι αυτό το ανάξιο χέρι μου που τρέμει θα σπλιστεί,
θα σημαδέψει, κι άφοβα το φταίστη θα χτυπήσει.

Το ποιητικό υποκείμενο, ωστόσο, γνωρίζει πως δεν μπορεί να προδώσει τον εαυτό του και να λιποτακτήσει απέναντι στα όσα επιθυμεί χωρίς να υπάρξει το ανάλογο τίμημα. Αντιλαμβάνεται, λοιπόν, πως θα έρθει η στιγμή να τιμωρηθεί για την τωρινή του απόφαση να εγκαταλείψει το όνειρό του. Το αίσθημα ενοχής απέναντι στον ίδιο του τον εαυτό και η ψυχική οδύνη που θα του προκαλείται από την επίγνωση πως δεν πάλεψε όσο έπρεπε για να πραγματοποιήσει τη βαθύτερη επιθυμία του, θα αποτελέσουν -αργά ή γρήγορα- την αφορμή για να κληθεί σε απολογία απέναντι στον αυστηρότερο δικαστή, τον ίδιο του τον εαυτό.

Η στιγμή της απολογίας αποκτά ιδιαίτερη παραστατικότητα, καθώς ο ποιητής δεν αρκείται στο να την παρουσιάσει ως μια απλή διαδικασία αυτοκριτικής. Της προσδίδει τη δραματικότητα μιας κρίσιμης δίκης, στην οποία θα δικάζεται από τον ίδιο του τον εαυτό. Ο προσωποποιημένος εαυτός του εμφανίζεται να αποκτά σωματική υπόσταση και να στέκεται απέναντί του, ζητώντας του τον λόγο για όσα άθλια αποφάσισε κι έπραξε εις βάρος του. Με την παρομοίωση «ως ένας δικαστής συγγνός» γίνεται σαφές πως εξαιτίας της έκτασης του εγκλήματος που διέπραξε εις βάρος του -εγκατέλειψε το πιο πολύτιμο όνειρό του-, δεν θα υπάρχει το περιθώριο της απλής μεταμέλειας. Θα δικαστεί και θα καταδικαστεί, αφού τίποτε επί της ουσίας δεν θα μπορεί να δικαιολογήσει την τωρινή του δειλία και ατολμία.

Έτσι, το «ανάξιο» χέρι του, που τώρα τρέμει από φόβο και δισταγμό, θα σπλιστεί εκείνη την κρίσιμη στιγμή, θα σημαδέψει τον υπεύθυνο αυτής της προδοσίας και θα τον χτυπήσει, χωρίς να τον λυπάται, αφού εξαιτίας του θα έχει στερηθεί τη χαρά να δει το όνειρό του να εκπληρώνεται. Υπ' αυτή την έννοια, η αυτοχειρία του ποιητικού υποκειμένου, δεν θα είναι τόσο η επιλογή ενός ανθρώπου που δεν αντέχει πια να ζει, αφού δεν κάνει αυτό που αγαπά, όσο η δίκαιη τιμωρία ενός δειλού που πίστεψε πως το να εγκαταλείψει το όνειρό του είναι η εύκολη λύση.

Κι εγώ, που τόσο επόθησα μια μέρα να ταφώ
σε κάποια θάλασσα βαθιά στις μακρινές Ινδίες,
θα 'χω ένα θάνατο κοινό και θλιβερό πολύ
και μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων τις κηδείες.

Η τελευταία πτυχή του κλιμακωτού τιμήματος που θα κληθεί να πληρώσει ο ποιητής εξαιτίας της αδυναμίας του να υλοποιήσει εκείνο που αποτελούσε το όνειρο της ζωής του, είναι το να έχει μια συνηθισμένη κηδεία -μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων-, όπως απολύτως συνηθισμένη υπήρξε κι η δοσμένη στους συμβιβασμούς ζωή του. Η επιθυμία του να έχει έναν «θαλάσσιο» τάφο κάπου στις μακρινές Ινδίες, ύστερα από πολλά περιπετειώδη ταξίδια, δεν θα πραγματοποιηθεί, όπως δεν πραγματοποιήθηκε και το αρχικό του σχέδιο να γίνει ναυτικός. Ό,τι του αναλογεί είναι ένας κοινός και πολύ θλιβερός θάνατος, όπως σε κάθε άτολμο άνθρωπο που άφησε τα όνειρά του ανεκπλήρωτα και επέτρεψε στον φόβο να τον καθηλώσει σε μια μονότονη και συνηθισμένη ζωή. Όσο κι αν το ποιητικό υποκείμενο «πόθησε» ένα ξεχωριστό τέλος κι έναν ασυνήθιστο τάφο, δεν κέρδισε το δικαίωμα αυτό, αφού έζησε υποταγμένος στη δειλία του.